

UDTALELSER

DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG

574. PLENARFORSAMLING I DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG,
14.12.2022-15.12.2022

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »kønsbaserede investeringer i nationale genopretnings- og resiliensplaner«

(initiativudtalelse)

(2023/C 100/02)

Ordfører: **Cinzia DEL RIO**

Plenarforsamlingens beslutning	20.1.2022
Retsgrundlag	Forretningsordenens artikel 52, stk. 2 Initiativudtalelse
Kompetence	Sektionen for Den Økonomiske og Monetære Union og Økonomisk og Social Samhørighed
Vedtaget i sektionen	8.11.2022
Vedtaget på plenarforsamlingen	14.12.2022
Plenarforsamling nr.	574
Resultat af afstemningen (for/imod/hverken for eller imod)	163/5/14

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. EØSU gentager, at kun større og bedre økonomisk og social konvergens i Den Europæiske Union kan bidrage til at sikre fuld ligestilling mellem kønnene og fremme lige muligheder ved at fokusere på tiltag og strategier i overensstemmelse med den europæiske søjle for sociale rettigheder.

1.2. EØSU påpeger, at de fleste af de nationale genopretnings- og resiliensplaner er blevet udarbejdet af medlemsstaterne uden en forudgående vurdering af de enkelte investeringers indvirkning med hensyn til at fjerne uligheder mellem kønnene og gøre det lettere for kvinder at få adgang til og blive på arbejdsmarkedet. Kun et lille antal lande har anlagt en strategisk tilgang gennem specifikke foranstaltninger og reformer på tværs af de seks investeringsakser i de nationale genopretnings- og resiliensplaner. Den metode, som Kommissionen har fulgt, er baseret på en konsekvensanalyse af resultaterne af de gennemførte foranstaltninger. I den sammenhæng anbefaler EØSU, at Kommissionen anvender sammenlignelige, specifikke indikatorer i evalueringsfasen for at måle forbedringer af ligeløn, adgang til arbejdsmarkedet, forening af arbejde og plejetid og fremme af iværksætterier blandt kvinder.

1.3. Blandt foranstaltningerne i de nationale genopretnings- og resiliensplaner er der direkte og indirekte tiltag med forskellige virkninger på kort eller mellemlang sigt til at tilskynde kvinder til at komme ud på og blive på arbejdsmarkedet, men rammen herfor er fragmenteret og forskellig fra land til land. EØSU anser det for absolut nødvendigt, at både de direkte og de indirekte tiltag intensiveres i forbindelse med gennemførelsen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner, og mener, at der skal findes sikre og varige investeringskanaler med en ressourceplanlægning, der også gælder på mellemlang til lang sigt.

1.4. Blandt de direkte foranstaltninger til fremme af kvinders beskæftigelse mener EØSU, at man bør prioritere incitamentter til at skabe stabile job af høj kvalitet for kvinder fremfor andre lejlighedsvis incitamentter, og at disse incitamentter ikke bør være omfattet af statsstøttekortet.

1.5. EØSU opfordrer til at styrke klausulen om belønning af virksomheder, der fremmer kvinders beskæftigelse, så den udvides til alle offentlige udbud, og til at indføre regler, der forpligter ordregiverne til at medtage mål om ligestilling i udbudsspecifikationerne.

1.6. EØSU glæder sig over den støtte og de foranstaltninger til fordel for selvstændig erhvervsvirksomhed, der er fastsat i nogle nationale genopretnings- og resiliensplaner, og håber, at støtten også vil omfatte tiltag inden for finansiel og ledelsesmæssig uddannelse samt adgang til finansielle instrumenter.

1.7. Som anført i Kommissionens meddelelse om ligestilling mellem kønnene mener EØSU, at det i forbindelse med gennemførelsen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner er vigtigt at træffe foranstaltninger på skatteområdet med skattelettelser til sekundære forsørgere i lavindkomsthusholdninger og mindre velstillede eneforsørgere.

1.8. De indirekte tiltag i de nationale genopretnings- og resiliensplaner omfatter investeringer i børnepasning og plejetjenester. EØSU mener, at det bør være en prioritet at investere i tjenester, der gør det muligt at forene arbejdstid og langtidsplejetid, og at indføre integrerede tjenester, som bør gøres tilgængelige for lavindkomsthusholdninger.

1.9. Man kan ikke længere udskyde specifikke investeringer, der skal tiltrække kvinder til de tekniske og videnskabelige institutter og universitetsuddannelser (STEM), da det også vil kunne fremme beskæftigelsen af kvinder i sektorer, der i dag er mandsdominerede, og der bør være en vision på mellemlang til lang sigt.

1.10. EØSU anbefaler, at de nationale genopretnings- og resiliensplaner programmeres på en koordineret og komplementær måde i forhold til alle andre EU-ressourcer og EU-programmer, først og fremmest ressourcerne og -programmerne vedrørende samhørighed og landområder. Kommissionens vurdering inden for rammerne af det europæiske semester med landespecifikke henstillinger bør tage hensyn til disse mål i et kønsperspektiv med nye gennemsnitlige og tilgængelige indikatorer, der er sammenlignelige på tværs af landene og opdelt efter køn.

1.11. EØSU anbefaler at gøre kønsbudgettering obligatorisk på alle niveauer i den offentlige forvaltning i forbindelse med det europæiske semester.

1.12. De foreliggende data viser, at arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationer kun lejlighedsvis og i beskedent omfang har været involveret i de fleste lande. EØSU anbefaler, at de inddrages fuldt ud i gennemførelsen, overvågningen og evalueringen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner på både europæisk, nationalt og lokalt plan.

2. Indledning

2.1. Formålet med denne udtalelse er at fremhæve de reformer og investeringer, der fremmer ligestillingen mellem kønnene, i medlemsstaternes nationale genopretnings- og resiliensplaner på grundlag af tilgængelige oplysninger, som ajourføres af bl.a. Kommissionen, Europa-Parlamentet og EU-formandskabet. Det bør bemærkes, at EIGE (Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder) gennemfører en studie om ligestilling mellem kønnene og integration af kønsaspektet i genopretningen efter covid-19 for det svenske formandskab for Rådet for Den Europæiske Union i 2023⁽¹⁾, som netop ser på de foranstaltninger i de nationale genopretnings- og resiliensplaner, der har en kønstilgang i alle faser fra programmering til gennemførelse og evaluering, og på i hvilket omfang medlemsstaterne har betragtet ligestilling som en løftestang for genopretning.

2.2. Den 21. juli 2020 vedtog Det Europæiske Råd i sine konklusioner NextGenerationEU-planen (NGEU) sammen med den flerårige finansielle ramme for 2021-2027 (FFR 2021-2027). Blandt målene for FFR og NGEU er fremme af lige muligheder ved at sikre, at kønsperspektivet integreres i aktiviteterne og foranstaltningerne i de relevante programmer og instrumenter, og at de effektivt kan bidrage til at opnå ligestilling i overensstemmelse med den europæiske strategi.

⁽¹⁾ EIGE's undersøgelse om *Gender equality and gender mainstreaming in the COVID-19 recovery*, offentliggøres i 2023.

2.3. Med Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2021/241⁽²⁾ oprettedes genopretnings- og resiliensfaciliteten, som har til formål at støtte genopretningen efter pandemien, fremme samhørigheden og investere i den grønne og den digitale omstilling. Det fremgår udtrykkeligt af forordningen, at de nationale genopretnings- og resiliensplaner skal bidrage til at fremme ligestilling mellem kønnene. EØSU er enig i bestemmelserne i forordningen vedrørende betydningen af foranstaltninger til bekæmpelse af uligheder mellem kønnene, som også er i overensstemmelse med målene i den europæiske søjle for sociale rettigheder.

2.4. I sin meddelelse om den årlige strategi for bæredygtig vækst 2021 (den årlige vækstundersøgelse 2021) af 17. september 2020 skitserede Kommissionen retningslinjer for genopretnings- og resiliensfaciliteten, hvori medlemsstaterne opfordres til at lægge særlig vægt på dårligt stillede grupper, kvinder og unge, der kommer ind på arbejdsmarkedet, og derved skabe jobmuligheder af høj kvalitet.

2.5. I den delegerede forordning af 28. september 2021 fastsættes der fælles indikatorer og detaljerede elementer i resultattavlen for genopretning og resiliens med udpegelse af 14 indikatorer. Kun fire af de udpegede indikatorer har en kønsspecifik opdeling⁽³⁾. F.eks. er der ingen kønsopdeling i indikator 6 og 9 for kvindedrevne virksomheder, der modtager støtte.

2.6. Krigen i Ukraine som følge af den russiske aggression har betydet en væsentlig afmatning med vækstudsigter, der er kendetegnet ved usikkerhed om navnlig forsyningen af energiresourcer og de kraftigt stigende omkostninger, som begge er forhold, der påvirker fordelingen af udgifter og investeringer i de nationale budgetter. Denne usikkerhed vil også indvirke på gennemførelsen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner.

2.7. Arbejdsmarkedet og samfundet som helhed forsøger at komme ud af krisen gennem en langsigtet økonomisk og social genopretning, som de nationale genopretnings- og resiliensplaner er baseret på, og som nødvendigvis må indebære vedtagelse af en kønsorienteret ramme for at tackle og overvinde de uligheder og kønsbestemte forskelle, som covid-19-krisen desværre har udvidet i visse produktionssektorer, befolkningsgrupper og territorier⁽⁴⁾.

3. Baggrund, forberedelse af finansieringen og tildelte ressourcer i de nationale genopretnings- og resiliensplaner

3.1. Kommissionen forelagde i juli en evalueringsrapport for Europa-Parlamentet og Rådet om gennemførelsen af faciliteten, som også omhandler uligheder mellem kønnene⁽⁵⁾, og som viser status for de bidrag, der er modtaget fra medlemsstaterne på grundlag af de indsendte nationale genopretnings- og resiliensplaner, og viser de vejledende prioriteringer i de 25 nationale genopretnings- og resiliensplaner, der er analyseret på grundlag af de seks søjler i genopretnings- og resiliensfaciliteten⁽⁶⁾.

3.2. De fleste af de foranstaltninger, som medlemsstaterne foreslår, har tværgående mål, som ikke nødvendigvis er specifikt rettet mod ligestilling mellem kønnene. Af de 129 foreslåede foranstaltninger er der indtil videre kun blevet iværksat 13 med investeringer. Det er ikke alle medlemsstater, der har planer om reformer og afsat midler specifikt til kønsrelaterede udfordringer eller rettet mod kvinder. Der er også kun beskedne nyskabende foranstaltninger i sektorer med lav beskæftigelse af kvinder⁽⁷⁾. Der er overvejende fokus på børnepasning, pleje og undervisning. Kommissionens rapport viser, at kun få lande har udarbejdet nationale genopretnings- og resiliensplaner, som indeholder en strategisk tilgang med foranstaltninger og reformer til at tage hånd om ligestillingen mellem kønnene.

3.3. Andre medlemsstater har prioriteret områder såsom foranstaltninger for social og territorial samhørighed med fokus på lige muligheder, hvilket ofte også omfatter ligestilling, eller foranstaltninger rettet mod sårbare grupper, som ofte omfatter kvinder og unge. Endelig er der foranstaltninger, der skal ledsage den grønne og den digitale omstilling med fokus

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2021/241 af 12. februar 2021 om oprettelse af genopretnings- og resiliensfaciliteten (EUT L 57 af 18.2.2021, s. 17).

⁽³⁾ Disse specifikke indikatorer er: a) forskere, som arbejder i forskningsfaciliteter, der har modtaget støtte, b) antal personer under uddannelse, c) antal personer i beskæftigelse, eller som er jobsøgende, d) antal unge i alderen 15-29, som har modtaget støtte.

⁽⁴⁾ EIGE's forskningsnotat 2021 om *Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic*.

⁽⁵⁾ COM(2022) 383 final.

⁽⁶⁾ Nederlandene indsendte sin nationale genopretnings- og resiliensplan for sent sammenlignet med andre lande. Ungarns nationale genopretnings- og resiliensplan er i øjeblikket stillet i bero på grund af spørgsmål vedrørende overholdelse af retsstatsprincippet.

⁽⁷⁾ Se fodnote 1 og artiklen »PNRR Italia, Gender Gap e politiche per l'innovazione e la digitalizzazione nel PNRR: quali misure?« af Marusca de Castris, Università degli Studi di Roma Tre, og Barbara Martini, Università di Roma Tor Vergata, september 2022.

på uddannelse, hvor kvinder i nogle lande halter bagefter med hensyn til lige adgang til uddannelses- og omskolingsprogrammer. Det bør bemærkes, at de fleste medlemsstater i deres genopretnings- og resiliensplaner ikke har angivet kønsbaseret vold som en udfordring i forbindelse med foranstaltninger til støtte for ligestillingen.

3.4. De nationale genopretnings- og resiliensplaner er udarbejdet efter en forudgående vurdering på nationalt plan af den økonomiske og sociale situation, og generelt med allerede fastsatte udgiftsprioriteter, hvori der ikke er taget hensyn til kønsdimensionen, hverken med hensyn til tildelte ressourcer eller indholdet af de indsendte investeringsprojekter. Kommissionens oprindelige forslag til forordning om genopretnings- og resiliensfaciliteten indeholdt ingen henvisning til ligestilling mellem kønnene som et mål og nævnte ikke kvinder som en specifik målgruppe. Først efterfølgende blev der efter pres fra arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne indført en kønsdimension i de nationale genopretnings- og resiliensplaner med forordningen offentliggjort i februar 2021. Dette er også grunden til, at kønsdimensionen og kønsbudgettering ikke er til stede i alle nationale genopretnings- og resiliensplaner, men kun i dem, der oprindeligt havde fastlagt et kønsorienteret aspekt af udgifter og investeringer.

3.5. Genopretnings- og resiliensfaciliteten kræver, at medlemsstaterne angiver, hvordan de nationale genopretnings- og resiliensplaner håndterer uligheder mellem kønnene, men i konsekvensanalysen tages der kun højde for de trufne foranstaltningers effektivitet. Det er derfor vigtigt, at Kommissionen i evalueringsfasen måler effektiviteten af de planlagte tiltag og investeringer ved at inddrage arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne og anvender sammenlignelige specifikke indikatorer. De hidtil indsamlede data afspejler ikke den reelle situation på nationalt plan. Det er derfor vanskeligt i dag at sige, hvilken indvirkning visse foranstaltninger til bekæmpelse af kønsdiskrimination, navnlig de tværgående foranstaltninger, har på de seks søjler.

3.6. Ud fra de ressourcer, der er afsat til de nationale genopretnings- og resiliensplaner, er det i dag ikke muligt at få et klart billede af de investeringer, der med midler fra ikke bare genopretnings- og resiliensfaciliteten, men også supplerende nationale offentlige og private ressourcer udelukkende tager sigte på ligestilling mellem kønnene i de forskellige dele af arbejdsmarkedet og i samfundet. Det vil kun være muligt at måle omfanget af de tildelte ressourcer i gennemførelsesfasen.

3.7. Ifølge Kommissionens rapport er der store forskelle i andelen af specifikke ligestillingsforanstaltninger i de nationale genopretnings- og resiliensplaner, fra 11 % i Sverige til mindre end 1 % af Kroatien og med flere lande under 2 %. Det vil dog også være nødvendigt at se på virkningen af de indirekte foranstaltninger i de nationale genopretnings- og resiliensplaner og af de direkte og indirekte foranstaltninger, der er planlagt med midler fra NGEU, som et supplement til de nationale genopretnings- og resiliensplaner, såsom REACT-EU og ELFUL (Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne).

3.8. Ifølge Kommissionens rapport og de første oplysninger indsamlet af EIGE er det billede, der tegner sig, fragmenteret og uensartet på tværs af landene. Ikke alle lande har kønsopdelte data, selv om Kommissionen har anmodet herom, således at den regelmæssigt og rettidigt kan rapportere om kønsrelaterede udgifter i de nationale genopretnings- og resiliensplaner på grundlag af nogle fælles elementer.

3.9. Da ikke alle medlemsstater har stillet kønsbaserede analyser til rådighed inden udarbejdelsen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner, mangler der en vurdering af foranstaltningernes indvirkning på yderligere beskæftigelse af høj kvalitet og på kvalificerede job. Ligestilling mellem kønnene er blevet betragtet som et generelt, tværgående princip af 14 lande⁽⁸⁾, men kun Spanien har integration af kønsaspektet som et kriterium i hele den nationale genopretnings- og resiliensplan. Italien har indført specifikke foranstaltninger til fremme af ligestilling mellem kønnene og uddybet foranstaltningernes virkning med hensyn til bl.a. øget beskæftigelse, men der er fortsat usikkerhed med hensyn til deres reelle virkning og tiltagens kvalitet⁽⁹⁾. I andre lande er der planlagt indirekte foranstaltninger for at fremme ligestilling mellem kønnene såsom investeringer i balance mellem arbejdsliv og privatliv, investeringer i plejetjenester, tilskyndelse til uddannelse inden for STEM og forbedring af arbejdsvilkårene og uddannelse, hvilket vil have en indvirkning på mellemlang til lang sigt, men ikke kan kvantificeres i dag. Ud over disse investeringer har visse medlemsstater planlagt direkte foranstaltninger såsom incitamenter til ansættelse af kvinder og incitamenter for kvindelige iværksættere.

⁽⁸⁾ Se fodnote 1.

⁽⁹⁾ Se fodnote 6.

3.10. Nogle lande har lagt særlig vægt på ligestillingsvurdering af offentlige udbud ⁽¹⁰⁾ med betingelser om ansættelse af kvinder og unge i forbindelse med offentlige kontrakter, der indgås med midler fra de nationale genopretnings- og resiliensplaner. Det ville være ønskeligt at indføre regler for offentlige udbud, der forpligter ordregiverne til at medtage mål om ligestilling i udbudsspecifikationerne.

3.11. Bl.a. Spaniens, Italiens og Frankrigs nationale genopretnings- og resiliensplaner er innovative på dette område. Spaniens nationale genopretnings- og resiliensplan indeholder et væsentligt tilsagn om, at alle offentlige administrative procedurer skal have et kønsperspektiv. Med Italiens nationale genopretnings- og resiliensplan indføres der retningslinjer for lige muligheder i kontrakter, der finansieres af den nationale genopretnings- og resiliensplan. De indeholder bestemmelser om anvendelse af belønningsforanstaltninger og standardbestemmelser i forbindelse med udbud, som er differentieret efter sektor, type og projektets art, med en forpligtelse til at reservere 30 % af de ansættelser, der er nødvendige for at gennemføre kontrakten, til unge under 36 år og kvinder samt til at sikre certificering af ligestilling mellem kønnene i virksomheder. Med Frankrigs nationale genopretnings- og resiliensplan er der derimod blevet indført nye indikatorer for virksomheder til at beregne lighed og fremgang på arbejdsmarkedet gennem en handlingsplan, mens der i Irlands og Kroatiens nationale genopretnings- og resiliensplaner er en finansieringsbonus til virksomheder, der indfører kriterier for fremme af ligestilling mellem kønnene ⁽¹¹⁾.

3.12. Kommissionens rapport fra juli 2022 viser, at drøftelserne med arbejdsmarkedets parter og civilsamfundsorganisationerne under udarbejdelsen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner har været meget beskedne og ad hoc. Sociale aktører og andre civilsamfundsorganisationer har udtrykt stor bekymring over deltagelsen i foranstaltningernes gennemførelses- og overvågningsfase. Navnlig finder eksperter i kønsspørgsmål ⁽¹²⁾, at det uden pålidelige, sammenlignelige og målrettede data, der er opdelt efter køn, men først og fremmest er af høj kvalitet og dækker forskellige områder og sektorer, vil være vanskeligt at vurdere foranstaltningernes effekt. EØSU anbefaler kraftigt, at arbejdsmarkedsparter og civilsamfundsorganisationer, der beskæftiger sig med at fremme lige muligheder, i højere grad inddrages af både EU-institutionerne og de nationale og regionale institutioner i gennemførelsen, evalueringen og overvågningen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner.

4. Analyser af baggrunden for de nationale genopretnings- og resiliensplaner

4.1. EØSU understreger betydningen af at gennemføre FN's 2030-dagsorden for bæredygtig udvikling, som har opnåelse af ligestilling mellem kønnene blandt de 17 mål, samt målene i Kommissionens meddelelse om et EU med ligestilling: strategi for ligestilling mellem mænd og kvinder 2020-2025 ⁽¹³⁾, i forbindelse med lige deltagelse i de forskellige økonomiske sektorer og den kønsbestemte lønforskel.

4.2. Strategien for ligestilling mellem mænd og kvinder omfatter politikker og foranstaltninger til at bekæmpe enhver form for forskelsbehandling og ulighed, også med hensyn til LGBTIQ+-samfundet ⁽¹⁴⁾, og skal være et referencepunkt for gennemførelsen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner. EØSU understreger betydningen af at gennemføre nøgletiltag, som alle parter er inddraget i, og som har til formål at sikre lige deltagelse og muligheder på arbejdsmarkedet, mindske lønforskellen for samme arbejde og afhjælpe den manglende adgang til ledende stillinger samt opnå en ligelig

⁽¹⁰⁾ Ligestillingsvurdering af offentlige udbud er en innovativ strategi, som Kommissionen har indført for at fremme investeringer i ligestilling gennem indførelse af specifikke kønssensitive kriterier eller krav vedrørende deltagelse i udbud eller tildelingskriterier, der omfatter sociale parametre. Ligestillingsvurdering af offentlige udbud har til formål at øge ligestillingen mellem kønnene på arbejdsmarkedet, øge andelen af kvinder i topstillinger og mindske lønforskellen.

EIGE's rapport om Gender-responsive public procurement: the key to fair and efficient public spending in the EU, offentliggjort i 2022 — med casestudier og anbefalinger, hvori det anføres, at offentlige udbud ved at forbedre effektiviteten og kvaliteten af de offentlige udgifter kan målrettes og støtte ligestilling mellem kønnene.

⁽¹¹⁾ Data indsamlet fra EIGE's analyse, se fodnote 1.

⁽¹²⁾ Europa-Parlamentets briefing om Gender equality in the Recovery and Resilience Facility, offentliggjort i april 2022, hvori der blev givet udtryk for bekymring via flere undersøgelser, der er gennemført på nationalt plan af forskningscentre eller universiteter.

⁽¹³⁾ Meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget af 5. marts 2020 (COM(2020) 152 final).

⁽¹⁴⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — En Union med lige muligheder: Strategi for ligestilling af LGBTIQ-personer 2020-2025«(COM(2020) 698 final) (EUT C 286 af 16.7.2021, s. 128).

kønsfordeling inden for beslutningstagning og politik. EØSU efterlyser en hurtig vedtagelse og gennemførelse af direktivet om løngennemsigthed⁽¹⁵⁾ — som fastsætter instrumenter og tiltag på nationalt plan til at imødegå og mindske lønforskellen — og opfordrer til, at der holdes nøje øje med årsager og ansvar.

4.3. Målet om større deltagelse af kvinder på arbejdsmarkedet skal behandles på en strukturel og omfattende måde under hensyntagen til økonomiske, uddannelsesmæssige, geografiske, sociale og kulturelle variabler, herunder i fjerntliggende områder og landdistrikter. I den forbindelse bør der anlægges en integreret tilgang, hvor alle europæiske, nationale og regionale institutioner systematisk bidrager via effektive mekanismer til social dialog med alle aktører og på alle niveauer.

4.4. For at øge kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet bemærker EØSU, at der er et presserende behov for, at alle medlemsstater hurtigst muligt gennemfører direktivet om balance mellem arbejdsliv og privatliv (Europa-Parlamentet og Rådets direktiv (EU) 2019/1158⁽¹⁶⁾). Direktivet indfører regler om familieorlov og fleksible arbejdsordninger for arbejdstagere og fremmer en retfærdig fordeling af omsorgsforpligtelser mellem forældre og bidrager dermed til at fjerne hindringer for frit at kunne vælge at få børn.

4.5. De landespecifikke henstillinger for 2019 og 2020 inden for rammerne af det europæiske semester om de foranstaltninger, der skal iværksættes for at mindske uligheder mellem kønnene, har fået nogle medlemsstater til at indarbejde en kønsdimension i de nationale genopretnings- og resiliensplaner⁽¹⁷⁾, men desværre inden for en fragmenteret ramme af foranstaltninger på tværs af landene.

4.6. Som følge af pandemien og dens indvirkning på kvinder har de landespecifikke henstillinger været sporadiske og vilkårlige. I 2022 fik kun tre lande, Østrig, Tyskland og Polen, landespecifikke henstillinger vedrørende kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet og børnepasningstjenesternes funktion, mens yderligere 22 lande fik landespecifikke henstillinger vedrørende dårligt stillede grupper⁽¹⁸⁾, hvilket førte til indirekte foranstaltninger vedrørende kvinders beskæftigelse eller situation, som er vanskelige at kvantificere. EØSU bemærker, at det i lyset af data om covid-19-krisens indvirkning på kvinders økonomiske og sociale situation ville have været ønskeligt med landespecifikke henstillinger om ligestilling med henblik på en sammenhængende forudgående programmering i de nationale genopretnings- og resiliensplaner, herunder med målrettede investeringer.

4.7. EIGE fremhæver i flere rapporter den ulige fordeling af familiemæssige forpligtelser, navnlig inden for børnepasning og langtidspleje af ældre og personer med handicap⁽¹⁹⁾. Disse ansvarsområder er en af hovedårsagerne til kvinders lave deltagelse på arbejdsmarkedet⁽²⁰⁾. Med nedlukningen og lukningen af skoler blev situationen forværret. I den forbindelse bør det bemærkes, at der i mange nationale genopretnings- og resiliensplaner er en anerkendelse af forholdet mellem ulønnede omsorgstjenester og foranstaltninger til balance mellem arbejdsliv og privatliv, og at der er indført specifikke foranstaltninger til fremme af børnepasningsordninger⁽²¹⁾.

4.8. Disse tjenester bør også gøres tilgængelige for mindre velstillede husholdninger ved at revidere prissætningskriterierne, så det gøres lettere for alle at anvende dem. Der bør lægges særlig vægt på at fremme fuldtidsundervisning i alle typer skoler på alle niveauer med aktiviteter i og uden for læseplanen og på at gennemføre integrerede tjenester i børnehaver, såsom før- og efterskoleaktiviteter, og på at øge det offentlige udbud af aktiviteter for børn og unge i sommerferien. Til disse indirekte foranstaltninger skal der findes sikre og varige investeringskanaler, og desværre er der i de nationale genopretnings- og resiliensplaner ikke afsat mellemlang- til langsigtet finansiering hertil.

⁽¹⁵⁾ Forslaget til direktiv om løngennemsigthed er under forhandling i triloggen.

⁽¹⁶⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2019/1158 af 20. juni 2019 om balance mellem arbejdsliv og privatliv for forældre og omsorgspersoner og om ophævelse af Rådets direktiv 2010/18/EU (EUT L 188 af 12.7.2019, s. 79).

⁽¹⁷⁾ Europa-Parlamentets betænkning om Country Specific Recommendations and Recovery and Resilience Plans — Thematic overview on gender-related issues, offentliggjort i oktober 2021.

⁽¹⁸⁾ Se fodnote 14.

⁽¹⁹⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om familiemedlemmers plejerolle i forhold til personer med handicap og ældre: fænomenets eksplosive udbredelse under pandemien (initiativudtalelse) (EUT C 75 af 28.2.2023, s. 75), som indeholder vigtige anbefalinger til de foranstaltninger, der bør træffes.

⁽²⁰⁾ EIGE's rapport om Gender Mainstreaming — Gender stakeholder consultation, offentliggjort i 2019.

⁽²¹⁾ Se fodnote 1.

4.9. EØSU ser gerne, at ansatte i jobcentre undervises i kønssensitiv vejledning med henblik på at udvikle og udbrede en kultur, der er fri for kønsstereotyper. Samtidig er det vigtigt at fremme partnerskaber mellem virksomheder og arbejdstagere inden for beskæftigelse og uddannelse for at fremme integrationen af kvinder i sektorer, hvor der er flest mænd.

4.10. EØSU er enig i tanken om at prioritere incitamenters for virksomheder, der ansætter kvinder ved hjælp af aktive politikker, stabile ansættelseskontrakter og gode arbejdsvilkår. Det er desuden vigtigt med incitamenters til at støtte og iværksætte foranstaltninger til fordel for selvstændig erhvervsvirksomhed, bl.a. gennem støtte til tiltag inden for finansiel og ledelsesmæssig uddannelse og adgang til finansielle instrumenter ⁽²²⁾.

5. Specifikke vurderinger

5.1. Krisen har ramt kvinder hårdt, og de har ofte været nødsaget til at acceptere job, som ligger under deres kvalifikationer. Desuden er ufrivilligt deltidsarbejde stadig mere almindeligt forekommende blandt kvindelige arbejdstagere. For at vende denne tendens og øge kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet og fremme kvalificeret beskæftigelse af høj kvalitet er det absolut nødvendigt at styrke de direkte og indirekte foranstaltninger i de nationale genopretnings- og resiliensplaner.

5.2. For at mindske kønsskævhederne anbefaler EØSU, at de nationale genopretnings- og resiliensplaner programmeres på en koordineret og komplementær måde i forhold til alle andre EU-ressourcer og EU-programmer, først og fremmest samhörighedsressourcer og -programmer.

5.3. De eksisterende kønsforskelle og uligheder betyder, at offentlige politikker ikke er kønsneutrale, og det er derfor vigtigt, at alle institutioner, både europæiske, nationale og lokale, vedtager et dokument om kønsbudgettering som et supplement til skattepolitikkerne. Med henblik herpå anbefaler EØSU at gøre kønsbudgettering obligatorisk i forbindelse med det europæiske semester ⁽²³⁾.

5.4. EØSU advarer om risikoen for, at genopretnings- og resiliensfaciliteten, sådan som den er udformet, kan øge forskellene i visse produktionssektorer såsom de grønne og de digitale sektorer. Ligestilling mellem kønnene er en tværgående prioritet, men uden specifikke og målbare foranstaltninger til fremme af kvinders beskæftigelse, herunder i form af høje kvalifikationer i sektorer med høj beskæftigelse af kvinder, er der fare for at øge den kønsbestemte forskel i beskæftigelsesfrekvensen yderligere med risiko for yderligere fastlåsning af kvinder i mindre vellønnede aktiviteter.

5.5. De nationale genopretnings- og resiliensplaner bør indeholde sammenlignelige indikatorer til måling af forbedringer med hensyn til ligeløn, adgang til arbejdsmarkedet for hver sektor, forening af arbejdstid og plejetid, subsidierede lån og incitamenters til fremme af iværksætteri og selvstændig erhvervsvirksomhed blandt kvinder.

5.6. Incitamenters til fastansættelse af kvinder bør prioriteres højere end andre incitamenters og bør ikke være omfattet af statsstøttekortet.

5.7. En bedre forening af arbejdstid og plejetid er et af hovedmålene for at frigøre kvinders fulde potentiale på arbejdsmarkedet og forbedre virksomhedernes produktivitet. Med henblik herpå mener EØSU, at det er en prioritet at investere i tjenester, der gør det muligt at forene arbejdstid og plejetid, ikke blot med integrerede tjenester i børnehaver og ved at fremme den gradvise frie adgang til undervisning i 0-3 årsalderen for lavindkomsthusholdninger, men også ved at øge investeringerne i levering af langtidsplejetjenester.

5.8. Opfyldelsen af målene om tjenester, der gør det muligt at forene arbejdstid og plejetid, skal understøttes af ansættelse af personer med specifikke færdigheder og af videreuddannelse for alle, der er involveret i disse tjenester, som i øjeblikket overvejende varetages af kvinder.

⁽²²⁾ I Spaniens nationale genopretnings- og resiliensplan er der afsat 36 mio. EUR til at hjælpe kvindelige iværksættere i opstartsfasen. Italiens nationale genopretnings- og resiliensplan mobiliserer 400 mio. EUR til støtte for kvinders deltagelse i iværksætteraktiviteter. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om Investeringer med et kønsperspektiv som en metode til at forbedre ligestillingen mellem kønnene i Den Europæiske Union (EUT C 100 af 16.3.2023, s. 16), som indeholder forslag til at fremme investeringer til støtte for kvindelige iværksættere.

⁽²³⁾ Kommissionens debatoplæg om Gender Budgeting Practices: Concepts and Evidence, offentliggjort i juni 2022.

5.9. EØSU påpeger, at det er vigtigt at udvide klausulen om belønning for ansættelse af kvinder til at omfatte alle offentlige udbud for dermed at støtte virksomheder, der forpligter sig til at skabe stabile job, styrke den sociale inklusion og mindske kønsbetingede forskelle i beskæftigelsesfrekvensen.

5.10. Kønskævheden inden for de videnskabelige fag er meget udbredt og slår rod allerede i de tidlige skoleår. Desværre har kun nogle få nationale genopretnings- og resiliensplaner medtaget foranstaltninger til at øge andelen af kvinder på de tekniske og videnskabelige institutter og universitetsuddannelser (STEM). Der er derfor behov for specifikke investeringer i uddannelsesplaner for at tiltrække piger til de videnskabelige fag samt forskning og udvikling og for investeringer og nye former for støtte til målrettede projekter for at sikre, at flere kvinder deltager i innovative aktiviteter. Disse tiltag vil have en positiv virkning på mellemlang til lang sigt og skal derfor planlægges med en strategisk tilgang.

5.11. EØSU mener, at det er vigtigt også at handle på skatteområdet, sådan som Kommissionen også har foreslået det ⁽²⁴⁾, og på grundlag af den nationale lovgivning med skattelettelser for sekundære forsørgere, som ofte er kvinder, i lavindkomsthusholdninger. Det er ligeledes vigtigt at lette beskattningen af mindre velstillede eneforsørgere.

5.12. Ud over foranstaltningerne i de nationale genopretnings- og resiliensplaner foreslår EØSU som en ledsagende politisk foranstaltning at indføre obligatorisk certificering af ligestilling mellem kønnene med henblik på at mindske forskellen mellem kønnene og forbedre kvinders arbejdsvilkår, bekæmpe kønsbaseret vold ⁽²⁵⁾, udbrede intelligent arbejde gennem forhandlinger med arbejdsmarkedets parter og iværksætte en lønnet frivillig deltidsordning i overensstemmelse med den nationale praksis og lovgivning for kvinder, der vender tilbage fra barsel.

5.13. EØSU værdsætter den tilgang, som Kommissionen har valgt i sin rapport, om at overvåge foranstaltningerne i de enkelte landes nationale genopretnings- og resiliensplaner ud fra et kønsperspektiv. Det er vigtigt, at Kommissionens kontorer i de forskellige medlemsstater fokuserer på de eksisterende foranstaltninger vedrørende ligestilling mellem kønnene, og at de sørger for tilgængelige og transparente data.

5.14. EØSU anbefaler, at arbejdsmarkedets parter og civilsamfundet inddrages fuldt ud i gennemførelsen, overvågningen og evalueringen af de nationale genopretnings- og resiliensplaner, herunder gennem særlige »vejledningsceller« på europæisk og nationalt plan for at fremme en koordineret planlægning af ligestillingsinitiativer.

Bruxelles, den 14. december 2022.

Christa SCHWENG

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽²⁴⁾ Se fodnote 10.

⁽²⁵⁾ Medlemsstaterne er blevet opfordret til at ratificere ILO-konvention nr. 190 om vold og chikane i arbejdslivet, som i dag kun er ratificeret af to europæiske lande.